

UNIVERSITAT DE GIRONA - FACULTAT DE LLETRES

EL LLEURE EDUCATIU JUVENIL AL PLA DE L'ESTANY

Grau en Comunicació Cultural 2018

Alumne: Joshua Viladomat Oliva

Tutora: Amanda Braga de Melo Fadigas

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	3
1.2. Motivació personal	4
2. QUÈ ÉS L'EDUCACIÓ EN EL LLEURE?	5
3. ELS INICIS DEL LLEURE EDUCATIU A CATALUNYA	7
4. EN QUÈ INVERTEIXEN ELS JOVES EL SEU TEMPS LLIURE AL PLA DE L'ESTANY?	11
5. METODOLOGIA	13
6. ANÀLISI DE LES ENTITATS	15
6.1. Coordinadora de Lleure del Pla de l'Estany	15
6.2. Oficina Jove del Pla de l'Estany	17
7. ANÀLISI DE LES ENTREVISTES	19
7.1 Introducció i criteris d'anàlisi	19
7.2. Anàlisi de les preguntes	20
8. ANÀLISI DEL QÜESTIONARI	23
8.1. Respostes el qüestionari:	23
8.2. Anàlisi de les respostes.....	25
8.2. Resultats del qüestionari	28
9. CONCLUSIONS	29
9.1. Proposta de casal d'estiu	31
9.1.1. Horari base:	33
9.1.2. Espais on es desenvolupa el casal:	35
REFERÈNCIES	39

1. INTRODUCCIÓ

"L'ensenyament que deixa marca no és el que es fa de cap a cap, sinó de cor a cor."

Dr. Howard G. Hendricks, professor del *Dallas Theological Seminary* (1924-2013).

En aquest treball pretén fer un anàlisi de la situació que viu el teixit del lleure juvenil a la comarca del Pla de l'Estany. El treball vol fer un repàs a les entitats dedicades al lleure juvenil (sigui parcialment o total) que trobem actualment a la comarca i observar-ne els seus punts forts i mancances. D'aquesta manera es conformarà una visió que ens permeti identificar-ne les característiques més importants.

Problema: Els joves del Pla de l'Estany són cada cop menys conscients de la importància social de l'educació en el lleure.

Els joves d'avui s'han trobat amb una situació radicalment diferent a qualsevol paradigma que hagi existit abans. Les noves tecnologies avancen cada dia més ràpid, apareixen nous continguts a un ritme mai comptabilitzat fins ara. Al mig d'aquesta voràgine d'informació hi tenim els joves, nascuts amb un *smartphone* a la butxaca. Potser com a acte de rebel·lió amb els pares, potser pel desig de llibertat característic de la pubertat, els joves han decidit abraçar els telèfons mòvils, videojocs, xarxes socials, Internet...

A més, la resta d'equipaments i activitats que s'ofertaven abans d'aquest canvi de paradigma es veuen ara profundament afectats. Com acabarà, doncs, aquest xoc generacional i tecnològic?

En aquest treball es plantegen les següents hipòtesis:

- El lleure està abandonant poc a poc el component educatiu per passar a ser un proveïdor d'entreteniment i diversió.
- En comparació a les anteriors generacions, els joves actuals tenen un coneixement menor dels equipaments de què disposen en el territori.

Les dues hipòtesis plantegen alguns debats molt interessants: és aquesta transformació del lleure producte de la voluntat expressa dels joves, o un intent

subliminar d'alienar la massa més propensa a la participació popular? És convenient destinar part del temps lliure dels joves a l'ensenyament o hauríem de donar-los llibertat per exercir el seu oci com vulguin?

Per intentar respondre a aquestes qüestions, s'han fixat els següents objectius:

- **Identificar** quines activitats realitzen els joves durant el seu temps lliure.
- **Descobrir** quina opinió tenen els joves sobre el lleure actual.
- **Comparar** les concepcions sobre el lleure de les diferents actors del lleure juvenil del Pla de l'Estany.
- **Idear** una solució que permeti evitar (o alenir) la desaparició del lleure educatiu juvenil.

La intenció dels objectius és que aquest treball final de grau sigui quelcom més que un anàlisi. Un lloc on es posin en comú les percepcions de les institucions, entitats, joves...

En definitiva, aquest treball final de grau és un altaveu on escoltar què té la comarca a dir sobre els seus joves, el seu futur.

1.2. Motivació personal

Quan vaig entrar per primer cop en el món del monitoratge vaig quedar sorprès de la seva capacitat d'incidir en l'educació dels infants. Com molts joves de 16 anys, concebia el lleure com un espai on gaudir de l'estiu i fer nous amics. Creia que la diferència entre participant i monitor residia en poder escollir quines activitats s'incorporaven a la programació. En poc temps vaig descobrir la virtut educativa del lleure i com aprofitar-la per ensenyar als nens la importància de l'esperit crític, l'empatia i la cooperació, entre altres.

Paral·lelament, els meus estudis formals m'han portat a fer Comunicació Cultural a la UdG. En aquest grau se'ns ha mostrat la importància de crear espais de debat, on enriquir-nos com a persones gràcies al fet de compartir idees i pensaments. A més, el grau dona gran rellevància a la presència dins el territori, així com la capacitat d'obtenir informació i saber-la treballar adequadament, per tal de conformar-nos una opinió pròpia d'allò que ens envolta.

Amb el temps, vaig adonar-me que els valors d'un i altre àmbit no son tan diferents. Al final, tant el lleure com la cultura busquen, a llarg termini, ajudar a

les persones a ser més conscients d'allò que ens envolta i com interactuar-hi de forma segura, correcta, crítica... A la vegada, l'educació en el lleure permet transmetre aquests valors als joves, un dels públics menys influenciats per a la cultura.

2. QUÈ ÉS L'EDUCACIÓ EN EL LLEURE?

No és estrany que, davant la creixent varietat i oferta d'opcions educatives dels últims anys, alguns autors¹ hagin mostrat interès en classificar-les. Per situar l'educació en el lleure en el seu context, l'hem de col·locar, primer de tot, dins un estat superior: l'univers educatiu.

Segons Jaume Trilla, l'univers educatiu es divideix en 3 sectors²:

- El primer sector inclou les institucions oficialitzades per l'estat. Són jerarquitzades i molt estructurades. Rep el nom d'*educació formal*.
- El segon sector contempla les institucions que, a l'igual que el primer, destinen la voluntat a educar. La diferència respecte al primer és que no són part del sistema obligatori imposat per l'estat. Aquest sector s'anomena *educació no formal*.
- El tercer sector agrupa tot allò que genera algun tipus d'efecte educatiu, però no ha estat especialment pensat per a dita finalitat. És per això que es coneix com *educació informal*.

L'educació en el lleure forma part del segon bloc. Això és gràcies a que, com el seu nom indica, ocupa una part del temps lliure dels participants que la practiquen. No obstant, la seva finalitat educativa és poc clara, ja que el temps lliure és quelcom d'una complexitat esfereïdora. Tot i això, alguns autors han intentat desenvolupar-ho. Això en pensa Soler (1992):

Ens adonem que el concepte pot amagar finalitats educatives que potser caldria matisar. Pensem que l'educació en el lleure pot ser:

---

¹ SOTO, J. R. i ESPIDO, X. Eva (1999): *La educación formal, no formal e informal y la función docente*. Revista *Innovación educativa*, 9, 311-323.

² TRILLA, J. (1993): *Otras educaciones. Animación sociocultural, formación de adultos y ciudad educativa*, Barcelona, Anthropos.

- Entesa com una educació en l'ampli sentit del terme, sense cap tipus d'especificitat educativa. Sols amb el marc del temps lliure com element diferencial.
- Entesa com una educació que es caracteritza per la presència i vivència amb que es treballen uns valors concrets que configuren l'especificitat educativa d'aquestes intervencions.
- Entesa com la intervenció educativa que es caracteritza per la finalitat d'educar pel temps lliure. (El temps lliure com a objectiu educatiu).(p.57)

L'educació en el lleure té a favor l'empenta i motivació que hi ha al darrere. Això és gràcies al seu fort vincle amb el món del voluntariat. Es tracta d'un punt molt positiu, ja que educar en valors i estimular les relacions entre persones no és quelcom que es pugui assolir amb desgana. A la vegada, aquest fet sol apartar del monitoratge a la gent que hi veu una manera fàcil i tranquil·la de guanyar diners.

Un dels altres atributs de l'educació en el lleure és la seva presència (per molt ínfima que sigui) en una gran varietat d'escenaris. Per posar un exemple; valors cabdals en el lleure, com la igualtat o la cooperació, són fortament presents en àmbits tan diferenciats com els esports d'equip (futbol, bàsquet, handbol, etc), però també son presents en agrupacions musicals i fins i tot en entitats de caire més tradicional (colles geganteres, grallers, agrupacions de diables...).

Finalment, varis autors³ coincideixen en què la planificació és el tret més important de l'educació en el lleure, tot i no representar un tret distintiu respecte l'educació formal:

"En aquest context socioeducatiu, en què els mitjans són escassos, la planificació esdevé una eina imprescindible ja que permet conèixer i agrupar els recursos socials disponibles i unificar-los vers una finalitat comuna prèviament estudiada: la cobertura de necessitats. D'aquesta manera, s'optimitza el resultat de les intervencions i s'obté una efectivitat més gran a l'hora de prevenir i cobrir el màxim de demandes amb l'esforç mínim.

A més, el procés de planificació anticipa i preveu una sèrie d'accions, estratègies, recursos i professionals que delimitaran i aquesta intervenció i hi donaran cos. Més concretament, direm que el procés de

---

³ HARO, D., CASANOVAS, N., CARRASCO, C., IZQUIERDO, E., ORTÍN, M., PÉREZ, L., i ROMERO, V. (2011): *Didàctica de l'educació infantil* (3a ed.). Institut Obert de Catalunya.

planificació comprèn el diagnòstic o pronòstic, la programació, la presa de decisions i l'avaluació d'un conjunt d'actuacions per tal de cobrir unes necessitats." (Haro et al., 2011)

3. ELS INICIS DEL LLEURE EDUCATIU A CATALUNYA

En comparació amb Europa⁴ (1876), Catalunya va entrar tard dins l'univers de l'educació en el lleure. No obstant, l'experiència es va valorar molt positivament des de les primeres colònies. Aquestes foren organitzades l'any 1893 per la Societat Econòmica d'Amics del País.

En aquell moment, les associacions dedicades a aquest tipus d'activitats eren molt poques. A més, en la majoria dels casos es tractaven de moviments apareguts esporàdicament, producte de les tertúlies en els cafès de l'època. Més concretament, van sorgir com a resposta a la situació econòmica, social i política del moment, motivades per les experiències que aquells tertulians podien llegir en els diaris estrangers. (Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai [CCCCCE], 2015)

Les primeres colònies tenien la idea principal d'oferir als infants un espai saludable, fora de la contaminació atmosfèrica (un dels grans problemes sanitaris del principi d'industrialització). Pel que fa als objectius educatius, eren força diferents als que podem trobar en les activitats d'avui dia. Per resumir-ho en una paraula, en aquells temps la voluntat principal era de conscienciació. Ambdues busquen, a priori, enriquir els coneixements dels participants, però la motivació que els porta a fer-ho és distinta. Mentre les colònies del present es centren en cultivar els interessos i l'esperit crític de l'infant (per tal que es pugui valdre per sí mateix un cop sigui adult), les primeres busquen reformar el participant de forma subliminar. Així doncs, segons (CCCCCE, 2015) els objectius eren:

- Millorar la salut i higiene dels participants.

---

⁴ Les primeres colònies foren organitzades pel baró protestant suís Walter Bion (1830-1909) al cantó d'Appenzell (Suïssa)

- Reforçar els valors apresos durant l'etapa d'escolarització obligatòria.
- Crear un ambient de pau entre les diverses classes socials.

Veient aquests objectius, podem dir que la voluntat educativa es centrava en legitimar la divisió de classes, sota el pretext que les més benestants col·laborin en millorar la vida de les més desfavorides (semblant a la teoria neoliberal del "trickle down effect"⁵). A més, també hi havia la voluntat d'arribar a la franja adulta de la societat a través dels seus fills, als quals escoltaran més que a qualsevol polític. Malgrat l'èxit de què gaudiren, les primeres colònies estan desproveïdes de l'esperit de canvi social, que representa de forma bastant acurada les activitats actuals de l'educació en el lleure.

El primer moviment institucional a favor del lleure fou l'any 1906 per part de l'Ajuntament de Barcelona. Tot i que hi ha l'interès d'apropiar-se políticament de tota l'experiència, també és cert que s'aprofundeix molt en l'element educatiu. Amb els pedagogs Artur Martorell i Pere Vergés al capdavant, s'aconsegueixen organitzar colònies amb un projecte educatiu autèntic, semblant als que trobaríem actualment. L'èxit fou notable, i en pocs anys s'escampen les colònies arreu del territori català.

SOLER (1994) La idea que la catequesi ha de ser atractiva i ha de facilitar l'esbarjo i l'expansió dels nens arrela en el bisbat de Girona. Aquesta nova mentalitat de fer la catequesi és la que provoca que la iniciativa del seminarista Jaume Moret tingui una bona acollida i s'implanti fort en el nostre bisbat. D'aquesta manera, l'estiu del 1917 Jaume Moret reuneix alguns nens de Girona sota una advocació i un lema apostòlics, i format d'aquesta manera la primera secció de *l'Obra dels nens de Jesús i fills de Maria Immaculada*. També durant aquest primer període hi ha qui l'anomena *La Moretana*, tot fent honor al seu fundador Jaume Moret. La secció té èxit i ben aviat s'hi afegeixen dos seminaristes més: Ramon Serra i Evarist Feliu. En vistes de l'èxit de l'obra realitzada, Jaume Moret, ajudat pels dos seminaristes, decideix continuar durant el curs escolar, preparant les lliçons per al dia següent i transmetent una sòlida formació religiosa. Es construeix un escut amb un

---

⁵ Pilar de les polítiques de l'expresident estatunidenc Ronald Reagan, el *trickle down effect* (o efecte degoteig) sosté que afavorint els més rics es generen uns beneficis que acaben afavorint a tothom (creant més llocs de treball, noves infraestructures, etc.). Cal destacar que aquest degoteig només es fa efectiu quan així ho vol la classe afavorida, pel que la pràctica pot desembocar també en un augment de la desigualtat econòmica.

lema i, després d'alguns canvis de nom, l'obra passa a dir-se *Nens del Casal Gironí*. (p. 376)

Els anys posteriors i fins el final de la Segona República, les accions empreses pels casals mantenen la voluntat de Moret, però hi afegeixen un component cristianitzador. Així es descriuen en el diari *La Veu de l'Empordà*:

"Esbarjo, formació i educació en les diades estiuenques (...). .tancades les aules quedaran gairebé tots al baf del carrer el qual és l'enemic més verinós de la seva formació... Veus aquí, doncs, que llancem un nou programa per enguany, orientat tot ell a l'educació i esplai del jovent sense descuidar de cap manera la part espiritual..."⁶.

La Guerra civil suposa un fort cop a les activitats de lleure. Les associacions han d'obtenir el vistiplau dels governadors civils, eliminant tot marge de maniobra possible. Moltes entitats van aturar les seves activitats, i les que seguien en peu acataren la forta censura del govern del règim. Per sort, l'Església impulsa dos projectes que aconseguen mantenir viu l'esperit del lleure.

Per una banda, les anomenades "colònies de vacances". Aquestes son capaces de conservar els valors educatius gràcies al seu caire religiós, que els permet esquivar la censura de la dictadura franquista. A la vegada que eviten la instrumentalització del lleure (com a eina controladora tant política com social), també es reforcen els elements educatius, polint encara més la base pedagògica de les colònies fins fer-la l'objectiu principal d'aquestes.

Algunes d'aquestes van actuar com a espai de protecció pels nens refugiats. Així ho especifica el Secretari General de la Fundació Escola Cristiana, Enric Puig, en una entrevista el 28 d'abril de 2012 a *Criatures*⁷. Puig concreta que alguns edificis com el palau de Pedralbes van acollir infants refugiats durant períodes que arribaven a l'any en alguns casos.

Per altra banda, l'Església va aconseguir rescatar l'escoltisme, prohibit durant el règim. Mossèn Antoni Batlle, acompanyat de dirigents d'escoles anteriors a la Guerra Civil, creen l'any 1945 el *Consell General d'Institució Catalana*

---

⁶ Extret de *La Veu de l'Empordà*, num. 1499, 1 de juliol del 1933, p.4.

⁷ Setmanari del diari *Ara*. Dedicat a l'embarç, la infantesa i la joventut, es publica cada dissabte des de 2010

d'Escoltisme amb l'objectiu de reoficialitzar l'escoltisme. El triomf és breu, ja que aquest òrgan suspengué les seves activitats el 1953. No obstant, va acaparar gran part de la maquinària censoradora del règim. Tant és així que en els tres anys posteriors havien nascut 33 agrupacions d'escoltisme, sumant-se als vint i escaig que havien aparegut des de l'inici de la dictadura.

L'última fita de Batlle fou la pressió al Bisbat de Barcelona (juntament amb el Nunci del Vaticà i altres personalitats catòliques), que l'any de la seva mort (1955) culminava amb l'oficialització de la *Delegació Diocesana de l'Escoltisme*. Amb l'aixopluc de la Santa Seu, l'escoltisme es salvava d'una possible desaparició.

La comunitat eclesiàstica va seguir recolzant el lleure durant el règim. L'any 1957 Càritas crea el *Secretariat de Colònies de Barcelona*, per tal de regular les colònies organitzades dins l'abast del bisbat. Els bisbats de Tarragona, Lleida, Urgell i Vic emprenen accions similars poc després, mentre que Solsona i Tortosa es sumaran més tard.

Girona, en canvi, havia apostat fort per reprendre els seus característics casals d'estiu, començant el 1940 amb casals masculins. Pel que fa a casals femenins, Soler (1994) afirma que "Hi ha solament un indici que ens fa pensar que pot haver-hi hagut un intent d'implantar casals femenins l'any 1951 ... Malgrat això, l'autèntica implantació dels casals per a nenes no té lloc fins el 1964" (p. 405)

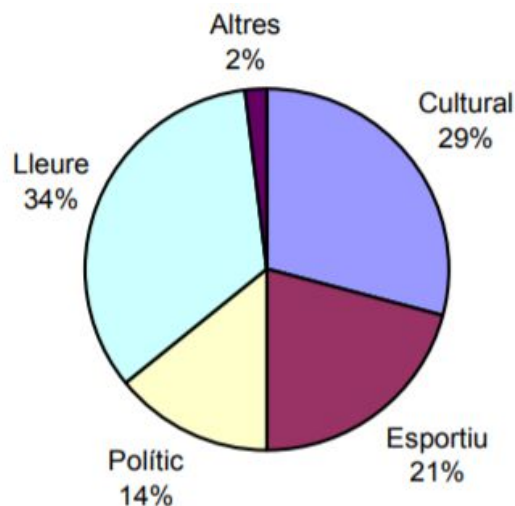
L'últim gran pas per l'educació en el lleure durant la postguerra va succeir l'any 1967. En aquest any es donen dos factors. Es crea la Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai, el primer intent de coordinar les activitats de tota Catalunya. L'altre factor és el naixement dels clubs d'esplai. Aquests suposen una revolució, ja que permetien donar una continuïtat anual a les colònies i els casals d'estiu. Així s'aconsegueix un treball molt més constant, que casa a la perfecció amb la idea d'educar als infants durant el seu temps lliure (que és allò de què més disposen).

4. EN QUÈ INVERTEIXEN ELS JOVES EL SEU TEMPS LLIURE AL PLA DE L'ESTANY?

Per poder situar el lleure educatiu en un context, és necessari veure, primer, quines són les activitats preferides pels joves durant el seu temps lliure.

El Pla de l'Estany és una comarca molt rica en el lleure. La seva orografia única dona àmplies possibilitats a l'hora d'exercir lleure al territori. Per altra banda, la gran majoria de la població de la comarca (31.554 al 2014) es centra en la capital, Banyoles (19.343 habitants). A més, molts dels altres habitants fan a Banyoles el seu dia a dia, ja que és el proveïdor indiscutible de serveis, llocs de treball, ofertes de lleure i altres activitats. En consonància amb això, cal destacar que per norma general els altres municipis de la comarca s'organitzen en petits barris rurals, cosa que dificulta la seva capacitat d'oferir propostes de lleure.

Segons el *Pla Local de Joventut 2016-2019*, al cens municipal hi figuren fins a 150 entitats. Sabent això, l'Oficina Jove del Pla de l'Estany va realitzar una enquesta online el 2016 per, entre altres objectius, identificar com es repartien els joves dins aquestes entitats*:

*:un 32% dels enquestats no forma part de cap entitat. L'argument principal és la falta de temps.

Com es pot observar en la gràfica, el repartiment dels joves pels diversos tipus d'entitats és molt equilibrat. No obstant, hi ha un predomini de les entitats de lleure. Cal destacar, també, que aquesta gràfica no té en compte que un jove pot estar a més d'una entitat diferent a la vegada (com per exemple, en una entitat de lleure i un equip de bàsquet).

Per contrastar aquestes dades, remetem-nos a una taula del mateix document. Aquesta organitza les respostes a qüestions sobre el temps lliure dels joves del municipi. Les respostes es divideixen, segons la seva font, en:

- L'Enquesta online de l'Oficina Jove del Pla de l'Estany.
- Grups de Discussió entre joves i entitats del municipi.
- Visió de l'Ajuntament i altres organismes polítics.
- Visió dels tècnics de joventut (tant de l'Ajuntament com de l'Oficina Jove del Pla de l'Estany).

Una de les preguntes que ens resulta útil és la primera que apareix a la taula: "A què dediquen el temps lliure els joves del municipi?". Vegem-ne les respostes:

L'Enquesta Jove	Grups de discussió	Visió política	Visió tècnica
Principalment a l'esport, al lleure i a estar amb els amics.	Alguns diuen que no els queda gaire temps lliure, d'altres que els en sobra que farien coses, potser caldria demanar què interessa. Falta una programació d'activitats alternativa a l'oci comercial.	Hi ha molts joves que es dediquen a l'esport, però també n'hi ha molts que estan involucrats en alguna associació, sobre tot de lleure.	Els joves els tenim dividits en: <ul style="list-style-type: none"> . actius dins entitats o extraescolars . passius i/o desinformats

Les respostes, si bé variades, tenen certes idees en comú:

- Els sectors que capten més joves són l'esport i les entitats de lleure
- Existeix un sector del qual no es sap molt bé quines activitats porten a terme. Això pot significar que inverteixen el seu temps lliure en activitats privades, o que simplement no gaudeixen de temps lliure (o un temps lliure que consideren insuficient).

Una altra pregunta que resulta rellevant és la que segueix: "Quines actuacions troben a faltar pel seu propi desenvolupament personal?":

<p>Recuperar iniciatives d'oci i de temps lliure no comercials</p>	<p>Sobretot recuperar activitats d'oci nocturn, saber què fer durant el dia a part de baixar a la zona de discos. Ara a festes es fan coses, però més el dia a dia.</p> <p>Es troba a faltar un espai polivalent per a entitats i joves que no estigui polititzat.</p>	<p>El contacte amb els joves i les entitats ha de ser constant i directe, és necessari.</p> <p>Amb un espai per a entitats es generarien sinèrgies i accions per a la ciutat molt més fàcilment.</p>	<p>Es fa necessari un espai comú per a entitats.</p> <p>Es fa necessari que l'OJ es converteixi en un espai de referència per als/les joves.</p>
--	--	--	--

És interessant veure quines demandes tenen els diferents actors del municipi sobre l'ús dels joves del seu temps lliure. Igual que en l'anterior conjunt de respostes, aquí també es repeteixen alguns patrons:

- Es posa de manifest la necessitat d'un espai comú, que serveixi de fòrum per a joves i entitats. La idea que hi ha al darrere és que, gràcies a un lloc de debat, s'aconsegueixi reforçar els llaços entre les diferents parts, creant noves sinèrgies i enfortint el fenomen associacionista.
- Alguns sectors del temps lliure necessiten més varietat d'opcions. Concretament, es troben a faltar sistemes i opcions per defugir l'oci comercial, així com més varietat en l'oci nocturn (on les discoteques gaudeixen d'un domini molt clar).

5. METODOLOGIA

Si ens situem en els mètodes emprats per a recollir la informació en què es basa aquest treball, es poden distingir dues parts. Aquestes difereixen en les fonts que

- **Part teòrica:** La primera part es fonamenta en una recerca analítica. Aquesta es compon de fonts bibliogràfiques diverses com poden ser llibres, articles, tesis doctorals, estudis, pàgines web. La seva funció serà crear un context previ a l'anàlisi. El context focalitza sobre dos punts concrets:
  - L'educació en el lleure; el seu paper en l'educació, i un repàs a la seva història a Catalunya.

- En què inverteixen (i en què voldrien invertir) els joves el seu temps lliure al Pla de l'Estany⁸.
- **Part pràctica:** La part pràctica consta d'un treball de camp amb el qual s'obté informació directament sobre el terreny, de la mà de persones, voluntaris i professionals directament implicats en el sector. Per a cada tipologia d'actor s'ha seguit un mètode diferent:
  - Entitats i Institucions: Per a recollir informació de les entitats i els organismes públics s'ha optat per una audiència informal, en conjunció amb la informació provinent de pàgines web i fulletons informatius. L'objectiu d'aquest apropament és rebre la mateixa informació que rebria un jove o el seu tutor. D'aquesta manera podem situar-nos en el lloc dels joves i observar aquests actors des de la seva perspectiva.
  - Monitors: La obtenció d'informació dels monitors ha seguit el patró d'entrevista semiestructurada de caire informal. Gràcies a aquest model, aconseguim una entrevista on el monitor sigui capaç de respondre allò que se li pregunta, però mantenint les preguntes prou obertes com per poder tractar diversos temes que el mateix monitor cregui important ressaltar. D'altra banda, el to informal de l'entrevista intenta crear un ambient més relaxat, per tal de connectar més amb el monitor que s'entrevisti.
S'han entrevistat 5 monitors, essent 2 del Consell Esportiu del Pla de l'Estany i 3 de la Coordinadora de Lleure del Pla de l'Estany.
  - Joves: A l'hora d'apropar-nos als joves, la opció a seguir ha estat un breu qüestionari anònim. Aquest destaca per mantenir una línia oberta i treure informació als joves sense pressionar-los molt (per evitar que responguin el que volem llegir, i no el que ells pensen de veritat). El qüestionari ha estat respost per 9

---

8 Les gràfiques i taules referents al Pla de l'Estany han estat obtingudes del *Pla Local de Joventut 2016-2019*, realitzat per l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Banyoles juntament amb l'Oficina Jove del Pla de l'Estany.

participants d'entre 12 a 15 anys del Casal Enjove't de la Coordinadora de Lleure del Pla de l'Estany.

Un cop obtinguda la informació, s'analitzaran els resultats obtinguts; primer es tractarà cada secció de forma individual per tal de, posteriorment, dur a terme una contraposició de les diverses opinions.

Per al correcte desenvolupament de les entrevistes i els qüestionaris, ha estat necessari un procés de documentació prèvia sobre el funcionament d'aquestes.

Les entrevistes s'han realitzat en diferents espais de la ciutat, sempre amb un lloc i horari acordats prèviament per ambdues parts.

Els qüestionaris han estat lliurats impresos en paper al final de la jornada del casal, essent recollits l'endemà durant l'arribada dels joves al casal.

6. ANÀLISI DE LES ENTITATS

Com a punt introductori d'aquest apartat, és necessari destacar que el teixit associatiu del Pla de l'Estany és extremadament complex. D'aquest gran nombre d'entitats, n'he seleccionat dues: la Coordinadora de Lleure del Pla de l'Estany i l'Oficina Jove del Pla de l'Estany.

Per què aquestes tres entitats i no unes altres? El motiu pel qual he escollit aquestes per davant de les altres és perquè tracten els joves com a un col·lectiu en sí mateix. La majoria d'entitats del Pla de l'Estany funcionen com a un espai per a totes les edats. Per tant, l'únic que canvia amb l'edat és la dificultat de les tasques, entrenaments o activitats que es realitzen. Un clar exemple en són els clubs esportius, però també segueixen aquest sistema altres tipus d'entitats, com la banda percussionista Gàrgoles de Foc. Les dues entitats que es descriuran a continuació entenen la joventut com una etapa diferenciada dins el nostre creixement, tant físic com emocional.

6.1. Coordinadora de Lleure del Pla de l'Estany

Nascuda al maig de 2004, la Coordinadora de Lleure va sorgir amb el propòsit d'unificar les diferents entitats de lleure de la comarca sota un mateix nom. D'aquesta manera, el seu propòsit principal és que les entitats de lleure sense

ànim de lucre puguin tenir la visibilitat que es mereix el seu treball incansable i voluntari. A més, crea un punt on les entitats poden intercanviar dubtes o debatre sobre estratègies educatives. Estirant aquest fil, la Coordinadora de Lleure també actua com un centre capaç d'organitzar activitats on hi participin activament tots els membres de les entitats. Aquestes activitats donen visibilitat a totes les entitats, a més d'establir un punt d'intercanvi de participants, monitors i tècniques del monitoratge.

La coordinadora va sorgir com a resposta a una necessitat. Aquesta necessitat era evitar caure en automatismes i estructures predeterminades. La joventut és volàtil i adaptable. Llavors el lleure, com a eina educativa per als joves, havia de ser prou flexible com per satisfer les necessitats dels participants, tant en educació com diversió. Als seus inicis la Coordinadora no existia com a tal. Però ja es realitzaven trobades de monitors, intercanvis de personal i cursos de formació conjunts. Poc a poc el sistema va funcionar, establint-se amb una naturalitat extrema. Com si sempre hi hagués estat. Tanmateix, no es tracta d'un fet trivial; la gran majoria de monitors de les tres entitats fundadores (*Ei, Gent!*, Escambell i Femtram) ja havien compartit experiències. Així doncs, la creació de la Coordinadora de Lleure del Pla de l'estany era un fet inevitable. L'any 2010 s'hi va afegir Tabitum, i l'última entitat a entrar fou La Traça (la nova secció juvenil del Centre Excursionista de Banyoles).

Si ens fixem en els nombres, la Coordinadora gestiona 5 casals a l'any. Aquests mouen prop de 700 nens a l'any. A més, cada una de les seves entitats organitza les seves activitats independents, que van des d'esplais setmanals fins a camps de treball, passant per colònies, campaments i dinamització dels joves de les entitats.

Coordinadora assumeix la desigualtat de totes les persones, mantenint el seu valor individual. Tant amb participants com amb monitors, tothom és benvingut i capaç d'aportar quelcom únic. El seu equip directiu està format per membres de les diverses entitats. A més d'aquesta equitat, totes les decisions son preses de forma assembleària.

Formalment, la Coordinadora es defineix com a laica, democràtica, participativa i oberta a tothom.

Segons els seus estatuts, els objectius de la Coordinadora de Lleure del Pla de l'Estany son:

- Establir coordinació entre les entitats de lleure del Pla de l'Estany
- Dignificar el lleure del Pla de l'Estany
- Organitzar globalment el lleure: tenir una visió global de la realitat social i les actuacions del lleure de la comarca.
- Dinamitzar nous espais de lleure
- Donar cabuda en les nostres activitats a tots els nens i nenes, facilitant al màxim la seva participació.

6.2. Oficina Jove del Pla de l'Estany

L'oficina va aparèixer com una associació entre l'Ajuntament de Banyoles i el Consell Comarcal del Pla de l'Estany. Aquesta coordina els serveis d'informació juvenil arreu de la comarca. Si bé cada municipi té el seu punt d'informació jove, aquest és sens dubte el més ric en contingut. Al ser ubicat al centre de Banyoles (que a la vegada està al centre de la comarca) s'assegura un lloc estratègic. Així, la Oficina Jove del Pla de l'Estany té el paper de proporcionar la informació que els altres punts no son capaços d'oferir, a la vegada que funciona com a centre neuràlgic de la resta. L'Oficina Jove del Pla de l'Estany realitza constantment tot tipus de tallers, cursos i altres activitats per formar al jovent de la comarca. Però no només això, també disposa de diverses sales que es poden reservar per a fer exposicions, taules rodones o qualsevol tipus d'activitats informatives. També hi ha d'una zona de taules on poder fer les tasques escolars, així com provar els nombrosos jocs de taula que tenen a l'oficina.

L'Oficina Jove del Pla de l'Estany forma part de la Xarxa Nacional d'Emancipació Juvenil (XNEJ). A més, els seus treballadors són gent que, a més d'estar molt vinculats a l'educació pel que fa a la seva formació, han viscut de primera mà el moviment associatiu tan ric que hi ha a la ciutat. Això els converteix en especialistes amb un coneixement i arrelament al territori molt importants. A la vegada, aquests especialistes visiten dos cops la setmana a cada un dels instituts (quatre en total) per portar la informació allà on resulta més necessària. Aquest projecte s'anomena Punt Volat.

Tots aquests factors converteixen l'Oficina Jove del Pla de l'Estany en un dels actors principals de la dinamització juvenil a la comarca. Amb el suport tant dels ajuntaments com el Consell Comarcal del Pla de l'Estany, el seu paper és essencial en la dinamització dels joves, sigui directament (amb les seves activitats formatives i lúdiques) o promocionant les altres entitats a través d'actes conjunts i difusió de publicitat.

oficina Jove
del Pla de l'Estany

Si necessites ajuda,
Vine a informar-te

Quins serveis puc trobar a l'Oficina Jove del Pla de l'Estany-Cal Drac?

Orientació i formació

- Servei d'informació i assessorament juvenil comarcal
- Formació, orientació i assessorament en treball, empenedoria, educació i mobilitat internacional. (Assessoraments personalitzats, cursos, xerrades i tallers)

Dinamització juvenil

- Suport a entitats d'àmbit juvenil (formació i sessió d'espais)
- Suport a iniciatives proposades per joves
- Espai d'oci dinamitzat per a joves

Serveis

- Aula d'estudi amb connexió WIFI i ordinadors
- Sala d'exposicions Mirador de Cal Drac- Espai de promoció artística
- Carnets d'alberguista, d'estudiant i professor internacional

Direcció:
Plaça Pompeu Fabra i Poch, 1
17820 Banyoles

Horari d'atenció al públic:
Dimarts i dijous de 9 a 14h
Dilluns, dimecres i divendres de 16 a 20h

www.plaestanyjove.cat
[facebook/OJPlaestany](https://www.facebook.com/OJPlaestany)
[Twitter @OJPlaestany](https://twitter.com/OJPlaestany)

Telèfon: 972 583 211
680 656 709
joventut@ajbanyoles.org
joventut@plaestany.cat

 Ayuntamiento de Banyoles Consell Comarcal del Pla de l'Estany Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social i Famílies
Direcció General de Joventut

Imatge recuperada de <http://www.plaestanyjove.cat/oficina-jove/oficina-jove-del-pla-de-l-estany>

7. ANÀLISI DE LES ENTREVISTES

7.1 Introducció i criteris d'anàlisi

Les entrevistes conformen un dels dos mètodes que aquest treball usa per a recollir informació. Més en concret, les entrevistes busquen extreure informació sobre aquells que fan de l'educació en el lleure el seu ofici o passió. Per tant, en l'anàlisi d'aquestes entrevistes podrem veure els diversos conceptes que es consideren importants des del punt de vista del formador. Mateixos conceptes que serviran tant per l'anàlisi independent com per l'anàlisi comparat (en contraposició a la informació que s'aconsegueixi dels joves participants en el qüestionari).

Per realitzar les entrevistes s'ha optat per una entrevista semiestructurada. Estructurada per un guió, aquest actua com un simple límit per evitar que les respostes distin molt dels tòpics plantejats. Pel que fa a l'estructura del guió, les entrevistes es divideixen en tres blocs:

- Primer bloc: breu presentació de l'entrevistat. Es pretén fer una primera presa de contacte, juntament amb un breu repàs del seu currículum en el món del lleure. L'objectiu principal de l'apartat és establir un punt d'inici per abordar els següents dos blocs.
- Segon bloc: en el segon bloc s'aprofundeix en la visió que té l'entrevistat sobre el lleure actual, en un sentit sincrònic. L'objectiu d'aquesta part es basa en aconseguir una descripció acurada de dos factors:
  - Com està configurat el teixit del lleure al Pla de l'Estany.
  - Quin és l'arquetip de monitor per a la generació actual de dinamitzadors/educadors en el lleure.
- Tercer bloc: L'últim bloc busca plasmar l'opinió dels entrevistats sobre els canvis que ha patit (i patirà) el lleure. Aquest tercer bloc podria considerar-se oposat al segon. Això és per com busca enfocar la informació. Mentre el segon bloc cerca una resposta actual i inamovible en el temps, aquest últim atorga a l'entrevista un caire diacrònic. Així doncs, els objectius d'aquest bloc son:

- Aconseguir una valoració dels canvis que hi ha hagut en l'últim relleu generacional.

- Situar la importància de l'educació en el lleure dins un nou marc social, on les noves tecnologies imposen un nou estil de vida a marxes forçades.

- Intentar buscar estratègies per tal que el lleure mantingui (o augmenti) la seva presència i repercussió en els joves.

7.2. Anàlisi de les preguntes

- Com descriuries el teixit del lleure banyolí? Quina creus que es la seva característica mes important?

Els entrevistats coincideixen en què, per a entendre el teixit del lleure banyolí, cal primer entendre la mentalitat d'aquest. Banyoles, tot i ser un poble de més de 20.000 habitants, gaudeix d'un esperit comunitari i participatiu molt fort. A més, els diversos grups d'edat solen tenir uns espais destinats a ells. Això comporta que tothom es relacioni amb tothom, substituint el "vaig amb els amics" per un "vaig a la plaça, algú hi haurà".

Sobre el teixit del lleure a Banyoles, els monitors en destaquen la gran heterogeneïtat. Hi ha entitats que fan activitats en petit comitè, mentre d'altres mouen grans masses de participants. A més, molts dels interessos de la joventut es veuen satisfets en alguna de les entitats.

Un altre punt en què els entrevistats posen especial atenció és la complicitat entre els membres d'una entitat (producte de la mentalitat oberta). Producte d'aquesta complicitat n'és una gran difusió de conceptes, pràctiques i metodologies educatives entre els monitors de diverses entitats, enriquint-les tot mantenint el seu estil propi i diferenciat.

- Quins trets conformen el teu ideal de monitor?

En aquesta pregunta els entrevistats descriuen un gran nombre de trets que resultarien útils per a un monitor de lleure. Repassem-ne els que més han desenvolupat:

- Proximitat: Es situa el monitor en un paper molt proper al jove. La intenció és que el jove vegi el seu monitor com a un germà gran. D'aquesta manera el monitor gaudirà d'un grau elevat de confiança per part del participant, actuant així com a un confident (molt important per a tractar els conflictes que apareixin dins el grup monitor-joves).

Tanmateix, un excés de proximitat podria provocar que el grup caigués en familiaritats. Un abús d'aquestes familiaritats empitjoraria la relació entre els participants i l'equip de monitors, ja que es veuria deteriorada l'autoritat d'aquests últims.

- Motivació: Un monitor ha tenir la suficient empenta com per convertir un grup desganat en un grup que gaudeixi al màxim d'una activitat. Sovint trobarem situacions en què els participants estan cansats, tenen mandra o simplement no volen fer l'activitat. És tasca del monitor donar el màxim possible a l'activitat per a què resulti atractiva als joves.

- Referent: Durant la realització d'activitats en el lleure, és el monitor qui té l'autoritat sobre els participants. En sentit invers, els participants tenen com a referents més pròxims els seus monitors. Per tant, és clau que un monitor, a més de ser un referent que transmeti uns valors positius, prediqui amb l'exemple. Es tracta d'un dels vehicles més eficaços per a transmetre els valors desitjats perquè viuen de primera mà allò que se'ls vol ensenyar.

Aquesta tasca requereix una atenció constant al detall, ja que els joves s'emmirallen amb els monitors contínuament, pel que cal estar pendents fins i tot en les situacions més quotidianes (les arribades i marxades o els àpats en serien bons exemples).

- Quina valoració faries dels canvis que han vingut amb la nostra generació de monitors?

Els entrevistats remarquen que la nova generació de monitors té una formació formal molt més elevada que anteriorment. Consideren que és gràcies al gran treball de les entitats dedicades al lleure per oferir ofertes constats de Formació. Una millor formació suposa una millor capacitat per a resoldre les situacions en què es troben, cada cop més complexes i variades.

Com a punt directament negatiu a l'anterior, també assenyalen que, tot i la millor formació teòrica, el temps de vida d'un monitor de lleure s'ha reduït. Creuen que això és per la vinculació del lleure al voluntariat, provocant que les noves generacions vegin el monitoratge com una fase més del seu creixement, en comptes de veure un espai on dedicar els seus esforços i estudis. Aquests dos factors, sumats a la crisi econòmica, convergeixen per tal de dotar a l'educació en el lleure d'altres dosis de precarietat laboral, que alhora desmotiva aquells interessats en participar.

Un dels entrevistats en concret assenyala que els pares són cada cop més exigents amb les activitats de lleure que realitzen els seus fills. El participant matisa el mot "exigència", interpretant-lo com la voluntat dels pares de saber que, en tot moment, el seu fill estarà realitzant una activitat en concret. Amb el suport d'altres entrevistats, asseguren que la nova generació de tutors busca més la quantitat que la qualitat del servei, prioritzant també la diversió per sobre d'activitats més educatives.

- Davant el gran canvi de la postmodernitat, creus que el lleure ha perdut impacte social?

Un dels participants de l'entrevista fa una reflexió molt interessant. Aquest defensa que el lleure educatiu, predominant fins no fa molt, està perdent molta visibilitat, mentre aquesta es trasllada al lleure esportiu. No es tracta d'un fet dolent en sí mateix, però moltes entitats esportives obvien la capacitat d'educar els seus membres, per a simplement donar-los diversió sense fi. Així, s'ha passat de veure el valor educatiu com una obligació a un valor afegit, perdent en el procés el factor humà de proximitat que diferenciava les entitats de lleure dels clubs esportius.

Relacionat amb aquest factor humà, trobem un altre problema, aquest cop des de la vessant dels monitors. Sense la proximitat, un monitor passa de ser un referent a ser un simple supervisor. Això repercuteix en la motivació del monitor, que sent menys seves les activitats que organitza.

Finalment, els entrevistats creuen que un dels enemics més importants de l'educació en el lleure és l'exaltació de l'individualisme, estretament relacionat amb les noves tecnologies (xarxes socials, *Influencers*, *Youtubers*...). Segons el

seu parer, aquests promouen uns missatges que van en la línia contrària del que busca l'educació en el lleure. Per aquest motiu, el procés d'assimilació de valors per part dels participants és més lent, ja que parteixen d'una posició més allunyada.

- Quin creus que serà el futur del lleure? Conservació o renovació?

Les prediccions dels entrevistats son diverses, però les podríem repartir en dos sectors, depenent de si aposten per un plantejament conservador o reformista:

- **Conservadors:** aquesta fracció gaudeix de menys suport (2 dels 3 entrevistats opten per aquesta opció). Creuen que no és adequat canviar un sistema que s'ha anat perfeccionant amb dècades d'experiència. La seva opinió defensa que, tot i no estar en el millor moment, el lleure ha de perseverar per mantenir viva una opció alternativa a l'oci comercial. Un d'ells ha posat com a exemple el tòpic que, tot i patir durant tot el trajecte, els bons guanyen al final.
- **Reformistes:** La opció amb més seguidors. Defensen la postura que, de la mateixa manera que l'educació formal, l'educació en el lleure pot trobar nous mecanismes per a seguir funcionant. Creuen en la conservació dels valors clàssics originals, però consideren necessari abraçar les noves tecnologies i "fer un rentat de cara" per tal de resultar atractius a les noves generacions.

8. ANÀLISI DEL QÜESTIONARI

8.1. Respostes el qüestionari:

A continuació es mostren les respostes que els participants van donar als seus qüestionaris. Les respostes estan ordenades, pel que la 1a resposta de cada pregunta sempre serà del participant n°1, i així successivament:

- QUÈ SIGNIFICA PER A TU ANAR A UN CASAL D'ESTIU?

1-passar-ho bé, conèixer nous amics

2-passar-ho be, no estar a casa tot el dia sense fer res

3-divertir-me i estar amb els amics

4-Per a mi anar a un casal d'estiu significa fer noves amistats i gaudir de l'estiu

- 5-fer activitats i amics
- 6-anar a passar-ho be
- 7-divertir-me i fer amics
- 8-jugar a futbol, cantar, ballar, nedar
- 9-jugar a jocs i anar a banyar

- A MÉS DE DIVERTIR-TE, QUÈ POTS APRENDRE EN UN CASAL D'ESTIU?

- 1-respectar els companys
- 2-respecte i tolerància
- 3-a estar amb companys i treballar en equip
- 4-a respectar la natura i aprendre nous jocs
- 5-respecte, cooperació
- 6-a fer amics i treballar junts
- 7-respectar el medi i aprendre noves activitats
- 8-a fer nous amics
- 9-a fer nous amics

- QUINES COSES FAN QUE, PER A TU, UN CASAL SIGUI DIVERTIT?

- 1-Les activitats
- 2-les persones i com es relacionen entre elles
- 3-banyar-se, jugar i fer gincames o excursions
- 4-tot
- 5-els companys, les activitats i els monitors
- 6-els jocs
- 7-que els monitors siguin divertits
- 8-anar amb bici i jugar a futbol
- 9-jugar a futbol i anar amb bici

-SI JO FOS EL DIRECTOR, EL MEU CASAL D'ESTIU SERIA UN LLOC ON...

- 1-no hi hagués wi-fi, que es fes al mig d'un bosc
- 2-tothom es divertiria
- 3-els nens poguessin aprendre a treballar en equip i decidir entre tots els jocs de l'endemà
- 4-tothom es divertís i fossin amics tots amb tots, sense "grupets"
- 5-fariem moltes activitats, una mica de tot

- 6-la gent s'ho passés sempre bé
- 7-ens ho passéssim bé
- 8-jugariem a jocs de tot tipus i nedaríem molt
- 9-fariem molt d'esport: futbol, bicicleta i natació.

8.2. Anàlisi de les respostes

Pregunta 1 -

La primera pregunta busca fer una primera presa de contacte amb els joves, per tal de fer un acostament més gradual. D'aquesta manera, busquem que els conceptes més essencials apareguin a l'inici, i així evitar que es facin servir com a pivot (cosa que donaria un resultat semblant, sinó igual, a les qüestions següents). La meua hipòtesi defensa que, davant aquesta situació, molts participants caurien en el tòpic de la diversió i l'amistat.

Efectivament, aquests dos factors són els més rellevants en les respostes dels participants. No es tracta de quelcom dolent, ni molt menys. Si bé les respostes podrien ser més complexes, no cal oblidar que aquests dos valors són molt importants en la nostra vida.

Per una banda, la diversió és natural que aparegui. A tot arreu, des de mitjans de comunicació fins a les xarxes socials, ens bombardegen amb la idea que la felicitat és l'objectiu a aconseguir. Els joves, a més, formen part de l'edat en la qual els humans tenim menys preocupacions, fent molt més fàcil aquesta recerca de la felicitat.

L'amistat, a diferència de la diversió, és un concepte que obliga a interactuar amb altres persones de forma educada i respectuosa. Personalment, crec que l'amistat és quelcom que tothom busca (no només els joves). Això és gràcies a que la socialització és pràcticament una necessitat de l'ésser humà. Aristòtil (en la seva obra *Política*) deia que "l'home es un animal social", i molts autors posteriors a ell han posat de manifest que una de les grans virtuts de l'*homo sapiens sapiens* és la complexitat i profunditat de les seves relacions interpersonals.

Finalment, les respostes que no esmenten aquests dos tòpics directament acaben fent-hi referència de manera indirecta. És per exemple el cas dels

participants 8 i 9, que no parlen de diversió però esmenten les activitats que els diverteixen.

Pregunta 2 -

Aquesta pregunta aborda directament el problema que es planteja en aquest treball. Així, després d'haver descartat les respostes "comodí", en aquesta segona pregunta se'ls qüestiona directament què és allò que es pot aprendre en un casal d'estiu. La hipòtesi principal en aquesta pregunta sosté que la majoria de respostes s'enfocaran a valors com l'empatia o el respecte, mentre que les capacitats concretes (una acció en particular o un joc nou, per exemple).

El concepte més habitual en aquesta segona pregunta és "respecte". És interessant el detall que, tot i la presència recurrent d'aquest mot, el seu ús va enfocat a diverses perspectives. Per exemple, el participant 1 esmenta el respecte als companys, mentre els participants 4 i 7 parlen del respecte envers el medi ambient. També es donen els casos dels participants 2 i 6, que l'usen en el sentit més general de la paraula.

Per altra banda, la resta de paraules clau que podem trobar estan repartides equitativament. En són importants els mots "cooperació" i "tolerància", que completen la llista de valors que trobem en aquesta pregunta. Ambdós tenen una forta connexió amb el respecte. El DIEC2⁹, defineix la tolerància com a "Disposició a respectar les conviccions d'altri en matèria religiosa, ètica, política, estètica, etc.", mentre que la cooperació es funda sobre el respecte als companys. Així, podem dir que hi ha una forta relació entre els valors que els participants han exposat.

Per acabar, és important destacar les qualitats de fer nous amics i aprendre jocs. Les dues són objectius rellevants i habituals dins el lleure; en alguns casos són fins i tot arriben a ser el motiu pel que hom escull una proposta de lleure en comptes d'una altra.

---

⁹ Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, en la seva segona edició. Portal web: <https://dlc.iec.cat/index.html>

Pregunta 3 -

La tercera qüestió té un principal propòsit: saber què és allò que els agrada fer als joves actualment. A la vegada, saber com volen ocupar el seu temps lliure ens serveix per analitzar quines propostes els poden resultar més atractives. La diversió és essencial per crear un ambient adequat, tant pel treball com la sola convivència, a més de ser el principal reclam per als participants i els seus pares.

El primer repàs a les respostes mostra que les activitats concretes abunden en les respostes: gincames, excursions, rutes en bicicleta, el bany i, com és habitual en els jocs, el futbol. És molt interessant el fet que la majoria d'activitats esmentades tenen un caire més esportiu que lúdic, fet lligat a l'importància que l'esport ha guanyat en el lleure aquests últims temps.

Tanmateix, hi ha certes respostes que es desmarquen de la resta. El participant 2 esmenta les persones i les relacions entre aquestes, donant a entendre que la diversió depèn no només de les activitats sinó també del grup de participants i com es va desenvolupant.

També es fa referència directa als monitors. El participant 5 en fa menció, i el participant 7 els enfoca directament en la seva resposta. Els monitors són un dels pilars fonamentals de les activitats de lleure. Cada monitor és un fort condicionant en sí mateix. A més, depèn de l'equip de monitors que les activitats assoleixin els objectius proposats. Que els participants reconeguin l'important paper dels monitors és quelcom molt positiu.

Per últim, trobem la curta resposta del participant 4. Aquesta, si bé és molt vaga i general, també intueix la reflexió que, per tal que una activitat tingui uns bons resultats, totes les seves peces han de tenir un correcte funcionament.

Pregunta 4 -

La última pregunta els proposa un exercici d'empatia: posar-se al lloc del director de lleure i enfocar com seria el seu escenari ideal. Aquí s'espera que les respostes siguin més fragmentades, tocant temes de tot tipus. No obstant, la meua hipòtesi és que la diversió seguirà essent predominant.

Efectivament, les respostes aborden idees totalment diferents. El participant 1 fa referència directe a Internet, posant de manifest la importància que té per a les noves generacions que han crescut en l'era de la tecnologia digital. Seguint amb el participant 1, és interessant la frase "que es fes al mig d'un bosc". Sembla que el participant voldria un espai on desconnectar de la nostra vida diària per centrar-nos en les activitats.

El participant 3 també fa una reflexió a tenir en compte. Aquesta proposa que, en un estil semblant al *brainstorming*¹⁰, monitors i participants decideixin entre tots quines activitats es portaran a terme l'endemà. Així fa un primer pas cap al marc mental d'un monitor, que posa el treball en equip com a clau per al bon funcionament de l'activitat.

Un altre detall que cal esmentar és la reflexió del participant 4. En aquesta, carrega contra el que anomena "grupets". Els grups que s'estableixen dins els participants solen fer més lent el procés d'unificació del grup sencer. No és un escenari dolent, però dista de ser la situació òptima.

Pel que fa a la resta de respostes, aquestes s'enfoquen en proporcionar la màxima diversió possible i fer tot tipus d'activitats.

8.2. Resultats del qüestionari

Observant els resultats, podem concloure que el qüestionari ha complert allò que es proposava. L'objectiu d'aquest era descobrir quina idea tenen els joves sobre el lleure i quines

Referent a les respostes, es pot intuir la primera hipòtesi del treball. Aquesta defensa que el lleure s'està convertint poc a poc en un proveïdor de diversió

---

¹⁰ La pluja d'idees o *brainstorming* és una eina de treball en grup que facilita l'aparició d'idees sobre un tema o problema determinat. El resultat desitjable en una sessió de *brainstorming* és que es creïn un gran nombre de solucions o idees, siguin aquestes possibles o impossibles d'aplicar en la realitat. Per aconseguir-ho, és necessari establir una sèrie de normes de conducta: totes les idees són acceptables i ningú pot sotmetre a crítica les idees dels altres. Els participants exposen les seves idees a mesura que les van pensant i totes són anotades. El procés de pluja d'idees finalitza quan no es generen noves solucions. És llavors quan s'inicia la discussió crítica, analitzant el valor de cadascuna de les aportacions realitzades així com la reflexió i argumentació quant a la seva viabilitat i pertinència a l'aplicabilitat a la situació i/ o cas concret plantejat.

Definició recuperada de <https://www.upf.edu/web/usquid-etic/pluja-idees>

sense contingut educatiu, un lloc on anar a jugar i poc més. Si la comparem amb els resultats, son molts els participants que, en les diferents preguntes, busquen un ideal de diversió. Malgrat que la primera pregunta busca aquesta resposta directament, el tòpic de la diversió és fortament present al llarg del qüestionari.

L'altre punt a destacar són els valors que es destrien de les respostes. El més habitual és "respecte", i darrere seu trobem "tolerància". Així doncs, sembla que, pels participants, el respecte és quelcom molt important que s'aprèn en el lleure. Serà per què l'educació formal no treballa prou aquests valors?

Podem observar que els participants tenen cert grau de consciència de l'entorn i el medi ambient però, tanmateix, no és quelcom de primer ordre. A la vegada també son conscients de la importància del monitor, però altre cop és minoritari.

En definitiva, els participants tenen coneixença bàsica dels valors que s'han ensenyat en el lleure, situant la diversió com a principal objectiu a assolir.

9. CONCLUSIONS

SOLER (2001) El potencial educatiu que pot tenir el lleure és avui més gran que mai. Mai com ara havíem disposat de tant temps lliure. L'horari escolar s'ha reduït, la jornada laboral també i els recursos per gaudir d'aquest temps lliure s'han multiplicat. Paral·lelament, l'oci es converteix en un negoci important i proliferen les diferents ofertes de consum en el lleure amb un valor educatiu, com a mínim, discutible. Al mateix temps sembla que la família ha disminuït part del seu paper de referent i l'escola es resisteix a assumir aquesta funció. En conseqüència, la televisió i el carrer ocupen aquest espai de manera poc estructurada i perillosa. Només des d'aquesta perspectiva ja trobem justificada la tasca que pot fer l'educació en el lleure. Ara, si pensem en els mitjans que ens preparen les noves tecnologies de la informació i la comunicació haurem de concloure que les possibilitats d'actuació són avui més grans que mai." (p. 6)

Com argumenta Pere Soler, mai abans havíem tingut tants mitjans a la nostra disposició. És una època en què el ritme ve marcat, en certa manera, per les

noves possibilitats que van apareixent dia a dia, ampliant cada cop més un univers ja de per si incert.

Trobem que, davant una oferta tan variada, el nombre d'opcions desborda la capacitat de conèixer tots o la majoria d'aquests. Davant aquesta situació, la majoria de joves opten per informar-se només d'allò que els desperta interès, apartant de l'espectre moltes entitats que potser ni coneixen.

Complementàriament, la necessitat de rebel·lió i llibertat porta a la joventut a buscar alternatives que difereixin dels agents socialitzadors que els han acompanyat fins aquell moment, agents que ells consideren "vells" o "antiquats". Així, els joves s'organitzen en "colles". Aquestes exerceixen una pressió de grup, que porta el grup a tancar-se en sí mateix. Els membres llavors aparten l'individualitat per a reforçar el sentiment de pertinença a la colla, mentre aquesta colla s'emmiralla en referents més actuals. Aquests referents, sovint provinents de les noves tecnologies, proveeixen el grup d'imatges estereotipades, que el grup relaciona amb allò "guai", allò que està de moda (Llull, 2011).

Pel que fa a la primera hipòtesi, un cop fet el treball és necessari matisar-la. El lleure educatiu no ha desaparegut. És més, aquest té en el seu poder més mecanismes que mai per a millorar la seva metodologia. No obstant, ha aparegut un altre tipus de lleure que ha aconseguit fer ombra al lleure educatiu. Un tipus de lleure que, en un estil semblant a una guarderia, té l'objectiu principal de divertir als participants, incorporant pocs (i en alguns casos cap) elements educatius. Aquest, segons els entrevistats en aquest treball, apareix amb la massificació del lleure i les exigències familiars de saber que el nen estarà actiu en tot moment.

Per altra banda, de les respostes del qüestionari en podem deduir que, els nens no són conscients d'aquesta divisió de l'educació en el lleure. A més les seves demandes principals (diversió i poder estar amb els amics) són satisfetes. Com a conseqüència apareix entre els joves un cert conformisme. Així, com "ja els va bé" aquest tipus de lleure, no senten la necessitat de buscar un estil de lleure més educatiu.

En aquest punt seria interessant plantejar si això té alguna relació amb el desencantament de l'educació formal per part dels joves, creient que l'educació en el lleure seria "més del mateix". Tanmateix, aquest dubte requeriria un anàlisi extensiu independent.

Per enfrontar aquesta situació, es proposa incorporar valors educatius a aquests espais de lleure. Malgrat un nombre elevat de participants, producte de la massificació dels últims anys, hi ha certes pautes pedagògiques que es poden seguir. Diversió i educació són més complementaris que oposats, com hem anat veient al llarg del treball.

Refent a la segona hipòtesi, és cert que els joves tenen un coneixement menor del territori. Les causes d'aquest desconeixement són diverses:

- L'arribada d'Internet i les xarxes socials, que han creat nous espais de relació interpersonal.
- Hi ha molts més serveis i equipaments ara que fa uns anys, fent més difícil el conèixer-los tots.
- Existeix la mancança d'un espai comú, on els joves puguin informar-se sobre aquelles activitats que els puguin interessar, siguin lúdiques, esportives, formatives, etc.

Finalment, aquest treball s'aventura a proposar un casal d'estiu pensat especialment per als joves de la comarca. En aquesta proposta cristal·litza la recerca que s'ha portat a terme durant el treball, tant bibliogràfica com sobre el terreny.

9.1. Proposta de casal d'estiu

Una de les grans dificultats del lleure és la seva visibilitat. La participació en aquest tipus d'activitats no és obligatòria. Però precisament pel fet de no ser-ho, molts en prescindiran, perdent la oportunitat d'aprendre coses noves en un indret que és una contraposició quasi total als mètodes d'ensenyament dels centres educatius formals (i a la vegada complementària).

No podem obligar a ningú a formar part d'una activitat de lleure, ja que resulta contradictori forçar a algú si el que vols és formar-lo en valors. Per tant, allò

indicat seria, com diuen en màrqueting, fidelitzar els clients. Així, els esforços es dediquen a que els participants gaudeixin i aprenguin al màxim, per tal que vulguin repetir l'any següent. En cas que es doni aquest escenari, la comunicació constant i el boca-orella (molt important en la comarca del Pla de l'Estany, gràcies a la riquesa del seu teixit associatiu) farien la funció d'escampar el missatge.

Fins aquí, aquest projecte no dista molt de la resta d'ofertes de lleure de la comarca. Allò que ens farà diferents és la pròpia metodologia del casal. Aquesta es pot dividir en dos objectius clarament diferenciats:

- Despertar la curiositat del participant pel món de l'educació en el lleure i el voluntariat.
- Donar a conèixer el món associatiu del Pla de l'Estany i les entitats que en formen part de manera activa.

El primer objectiu busca aprofundir en un factor característic del lleure de la comarca: la retroalimentació. Durant generacions, molts dels nens que participen en una activitat han acabat esdevenint membres de l'entitat que organitzava l'activitat en qüestió. D'aquesta manera aconseguixes una nova generació de formadors que a la vegada estan compromesos amb les idees de la generació antiga, i tenen la voluntat de passar aquestes idees a la generació següent. Això aporta un fons de treballadors molt important, a més de reforçar tant la presència com l'ideari de l'entitat.

El segon objectiu aborda la falta de visibilitat de manera directa. La millor manera de ser visible és arribar al màxim de públic objectiu possible. Amb aquest objectiu, volem millorar la visibilitat de forma bilateral; els nostres futurs participants veuran de prop les altres entitats (potser fins i tot descobriran associacions que desconeixien), mentre que les entitats de la comarca veuran de prop el nostre projecte educatiu. D'aquesta manera volem establir una relació simbiòtica entre les agrupacions de la comarca per tal d'enfortir el teixit associatiu del Pla de l'Estany. A més, fixem un doble filtre a l'hora de "fidelitzar els clients". En cas que no els interessi el monitoratge, sempre podran entrar a formar part de qualsevol entitat que hagin vist durant el transcurs del casal. Així, encara que sigui de manera indirecta, segueixen lligats al projecte i, més

important encara (si la nostra tasca educativa ha estat correcta) haurem creat un seguit d'ambaixadors que divulgaran (a través del seu mètode educatiu) els valors que els haurem ensenyat.

9.1.1. Horari base:

	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
9:00	Bon dia / passar llista				
9:20	Jocs de presentació	Visita d'entitat	Caseta de fusta: Dinàmiques	Visita d'entitat	Dinàmiques*
11	Esmorzar				
11:30	Dinàmiques	Taller	Caseta de fusta: Bany	Taller	Activitat Estrella
13	Reunió de monitors / Avaluació				

*: El temps de l'activitat es pot veure reduït per disposar de més temps per l'Activitat Estrella

- **Bon dia:** el Bon dia, també conegut com casal d'acollida, és una característica bastant comuna en els casals d'estiu. Consisteix en una hora addicional que es programa abans de l'inici del casal (en aquest cas, de 8:00 a 9:00). D'aquesta manera es facilita l'arribada dels nens, sobretot en casos on els responsables del nen no poden ajustar-se a l'horari (per qüestions de distància, horari laboral o ensurts puntuals). L'únic requeriment és que, si algun participant necessita aquesta hora extra, ho comuniqui amb suficient antel·lació, ja que es tracta d'una activitat fora de l'horari habitual.

- **Jocs de presentació:** La primera activitat de la setmana consistirà en un recull de jocs i dinàmiques de presentació. L'objectiu d'aquests serà trencar el gel en una primera instància (a més de permetre'ns coneixe'ns millor) i establir un bon ambient sobre el que treballar pel que fa a les relacions socials. Els jocs

o dinàmiques que es plantejaran en aquest moment comportaran un esforç físic lleu i englobaran la totalitat del grup.

- **Dinàmiques:** Aquest moment del dia estarà destinat a tractar els valors que caracteritzen el món del lleure educatiu. Si bé les dinàmiques ocuparan la majoria del temps, també es pot canviar per algun joc, conte o activitat expressiva (sempre que el mètode i l'objectiu siguin adequats a transmetre els valors que l'equip de monitors consideri òptims). Tot i no ser l'objectiu primordial, en aquest moment del dia també es donarà especial importància a enfortir les relacions interpersonals del grup.

- **Visita d'entitat:** com bé diu el seu nom, aquesta activitat consistirà en anar a veure alguna de les entitats de la comarca. La visita consistirà d'una explicació que complementarà la visita guiada. Es tracta d'una visita informal; d'aquesta manera establim un clima més adequat per assolir els objectius de l'activitat. Per aconseguir-ho, han de entrar en joc els següents factors:

- Encara que alguna cosa quedi fora l'explicació, aquesta ha de proveir informació que qualsevol participant pugui entendre perfectament. Intentar evitar termes excessivament tècnics o expressions complexes serà de gran ajuda per a la comprensió i assimilació dels coneixements. La idea aquí és facilitar els coneixements inicials, per donar una idea general de què fa l'entitat en qüestió.

- Convertir la visita en una conversa itinerant més que en un recorregut de museu. La nostra voluntat és que els participants puguin gaudir del màxim grau d'interacció possible. Recordem que l'objectiu principal és despertar la seva curiositat, pel que és estrictament necessari fomentar les intervencions (sempre que guardin relació amb el tema tractat). A la vegada, també es resol l'hipotètic cas en què un jove demani més detalls de quelcom en concret, aconseguint també compensar els possibles desavantatges del primer factor.

- **Taller:** Relacionada amb la visita, el taller ens permet portar a la pràctica tots els coneixements adquirits durant la visita. A més, practicar també és una excel·lent manera d'aprendre, gaudir i experimentar. Es realitzarà conjuntament amb l'entitat.

La realització d'aquest taller té la tasca de consolidar allò que s'ha tractat durant la visita. Res millor que una activitat dinàmica i relacionada amb els conceptes que s'acaben de tractar. A la vegada, reforcem els vincles que els joves han anat teixint amb els membres de l'entitat partícips del taller. Així, i malgrat que durant el taller els monitors passem a un segon pla, resulta positiva aquesta relació directa joves-entitat través de l'activitat.

- **Activitat estrella:** L'activitat estrella és un concepte que vam crear l'any 2017 els monitors del casal d'Escàndol (dins la Coordinadora de Lleure) per aprofundir més en l'aprenentatge mitjançant el joc. Com intueix el nom, aquesta activitat és la que requereix més preparació per part de l'equip de monitors. No obstant, també és la que ens permetrà treballar de forma més intensiva en algun aspecte concret. L'objectiu de l'activitat estrella és plantejar als joves situacions més complexes i complicades. D'aquesta manera aconseguim que els participants tinguin un repte per superar. A partir d'aquí, dependrà d'ells com superin l'activitat (que sovint té més d'un mode de completar-la). La voluntat educativa d'aquest repte és posar de manifest els coneixements del propi grup de participants, a més de situar-los en un entorn on només poden interactuar amb ells. Aquesta voluntat pretén millorar el criteri i presa de decisions pel grup, però també ens ajuda a identificar els rols dins el grup.

L'activitat estrella sempre acaba amb una rotllana conjunta, on els joves posen en comú les seves experiències i els monitors els donen mecanismes o estratègies que els podrien resultar útils en moments semblants.

9.1.2. Espais on es desenvolupa el casal:

· **Escola Can Puig:** Situada al Turó de Can Puig, aquesta escola actuarà com a centre del casal. Durant el transcurs del casal, l'escola serà el punt de trobada, tant per l'arribada com la recollida de nens. A més, els dilluns i divendres també acollirà la resta d'activitats del dia (no obstant, l'activitat estrella podria desenvolupar-se fora l'escola, sempre que l'equip de monitors ho cregui idoni).

L'escola va iniciar la seva activitat el curs 82-83 amb dues aules. Amb el temps, s'ha anat ampliant per donar cabuda a tots els infants de Can Puig, el barri en constant creixement d'on l'escola rep el seu nom. D'aquestes ampliacions, la

més important fou al 2010. En un projecte molt interessant, es va reformar l'escola seguint les demandes dels estudiants del moment. Així ho explica al lloc web de l'escola¹¹:

"Els alumnes de cicle superior del curs 2009-2010 van participar en un projecte anomenat "Ensenyar arquitectura – Aprendre arquitectura" en el qual es proposava treballar la capacitat crítica dels nen i nenes en relació amb l'arquitectura i el paisatge urbà que els envolta.

Després de treballar intensament i vivencialment tot l'espai de l'escola, els nens i nenes van arribar a la conclusió de com havia de ser "UNA ESCOLA IDEAL". Us presentem alguns dels seus desitjos:

- Situada en un lloc alt i assolellat, lluny de carreteres i de sorolls.
- Amb un pati gran amb:
  1. Espai de joc: gronxador, tobogan...
  2. Zona de gespa.
  3. Pistes de voleibol, bàsquet i futbol.
  4. Zona verda amb fruiters, hort, hivernacle, bassa...
  5. Terrassa gran amb bones vistes.

- Grans finestrals per tenir una bona il·luminació.
- Passadissos amples i amb molta llum.
- Laboratori gran.
- Biblioteca àmplia amb dos espais: una sala d'estudi i una de lectura.
- Aula d'informàtica gran i amb bones connexions.
- Aules específiques d'anglès, de plàstica i de música i algunes aules petites per treballar en petits grups.
- Sala de teatre gran per fer-hi les representacions i altres activitats conjuntes.
- Gimnàs.
- Cuina on la cuinera s'hi senti còmode treballant.
- Ascensor i entrades de fàcil accés."

El pati està dividit en tres nivells. El més inferior compleix el paper de zona de joc. Com a tal, disposa de sorrera, un petit parc infantil (amb tobogan i gronxadors), dues taules de *ping-pong*, una pista polivalent (amb dues porteries i quatre cistelles) i una esplanada de gespa, envoltada per grans plataners que ens proporcionen molt espai d'ombra (tant necessària durant l'estiu). El segon nivell és un camí de sorra que travessa tota l'escola. La seva funció és la de garantir la bona circulació dels alumnes. Aquest camí connecta els altres dos

---

¹¹ <http://agora.xtec.cat/ceip-canpuig/lescola/consell-escolar/>

nivells de l'escola, però també uneix les dues entrades al recinte. Finalment, el tercer i més elevat nivell està dedicat a l'edifici de l'escola. És en aquest sector on hi trobem les aules i despatxos. A més, en aquest nivell també hi ha la cuina, el menjador i una pista interior polivalent, perfecte per als dies plujosos. L'escola Can Puig disposa també d'un petit pavelló, just al costat de l'entrada oest. Per acabar, cal esmentar que l'escola està totalment adaptada per a nens que requereixin una cadira de rodes. Només hi ha dues petites escales, mentre que la resta d'accessos als nivells són baixades progressives.

Per al funcionament del casal, la zona de joc i el camí son indispensables. Del nivell superior, en canvi, només s'usaran regularment la cuina, el menjador, una aula (que servirà com a sala de material) i els lavabos. La sala polivalent es mantindrà com a recurs per a situacions concretes, com un dia plujós o una activitat que funcioni millor en un espai tancat.

A la banda oest de l'escola hi ha dues zones d'aparcament. Aquestes, just al costat, aporten un espai perfecte tant per als vehicles dels monitors com dels familiars que porten o recullen els nens.

· **Caseta de Fusta:** Única zona de bany gratuïta en tot l'Estany de Banyoles. Aquest espai, obert a tothom, està format per una zona de gespa amb un espai de bany delimitat per una tira de boies. La Caseta de Fusta disposa també d'aparcaments per a bicicletes, uns dos lavabos permanents i un socorrista. La zona és fàcilment accessible a través tant del camí peatonal com el carril bici que donen la volta a l'estany. No obstant i en comparació a la quantitat de gent que l'usa, és un espai petit.

En relació amb el casal, la Caseta de Fusta serà la nostra zona de bany. Bona part de l'espai, així com el camí amb el qual s'hi arriba, està farcit d'alts arbres, que proporcionen ombra durant una bona part del tram. Fins a mig matí no hi comença a tocar el Sol directament, cosa que suma a la Caseta de Fusta un ambient fresc i agradable. A més, la majoria dels banyistes prefereixen anar-hi a la tarda. Això ens afavoreix, perquè al realitzar el casal durant els matins trobarem una Caseta de Fusta menys congestionada, donant més llibertat als nens i fent més fàcil als monitors la tasca de vigilància.

Imatge recuperada de

<http://www.bcncatfilmcommission.com/ca/location/paratge-caseta-de-fusta>

REFERÈNCIES

COORDINACIÓ CATALANA DE COLÒNIES, CASALS I CLUBS D'ESPLAI.

(2015). *Educant en el lleure. Formació per a monitores i monitors.*

Barcelona: Claret

CORTIELLA, Mª L., FERNÁNDEZ, F., SÁNCHEZ, D. M. (2010): *El joc infantil i*

la seva metodologia. Institut Obert de Catalunya. Recuperat de

https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752 EDI/EDI_1752_M04/web/html/index.html

HARO, D., CASANOVAS, N., CARRASCO, C., IZQUIERDO, E., ORTÍN, M.,

PÉREZ, L., i ROMERO, V. (2011): *Didàctica de l'educació infantil (3a*

ed.). Institut Obert de Catalunya. Recuperat de

http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752 EDI/EDI_1752_M02/web/html/index.html

IGLESIAS, E. (2014). *L'educació intercultural a les organitzacions d'educació*

en el lleure de base comunitària. (Tesi doctoral). Recuperat de

<https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/284923/eiv1de1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LOPEZ, E. (1993). *El ocio. Perspectiva pedagógica.* Revista *Revista*

Complutense de Educación, 4, 69-88. Recuperat de

<https://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/viewFile/RCED9393120069A/17970>

LLULL, J. (1999). *Teoría y práctica de la educación en el tiempo libre.* Madrid:

CCS.

- LLULL, J. (2011). *"Pedagogía del ocio" Coordinadores de Tiempo Libre.*
Recuperat de <https://eala.files.wordpress.com/2011/02/pedagogc3ada-del-ocio.pdf>
- MARÍ-KLOSE, P., GÓMEZ-GRANELL, C., BRULLET, C., ESCAPA, S. (2008).
Temps de les famílies: anàlisi sociològica dels usos dels temps dins de les llars catalanes a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància.
Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania.
Recuperat de https://www.researchgate.net/profile/Pau_Mari-Klose/publication/278026484_Temps_de_les_Famílies_Analisi_Sociològica_dels_Usos_del_Temps_a_les_Llars_Catalanes_a_Partir_del_Panel_de_Famílies_i_Infancia/links/5579b1e408aeacff2003c92e/Temps-de-les-Famílies-Analisi-Sociològica-dels-Usos-del-Temps-a-les-Llars-Catalanes-a-Partir-del-Panel-de-Famílies-i-Infancia.pdf
- MARTÍNEZ, R. (2002) *Cultura juvenil i gènere: una reflexió teòrica sobre l'espai social juvenil i l'emergència de noves formes culturals associades al consum i el gènere.* Generalitat de Catalunya, Secretaria General de Joventut. Recuperat de
http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/JOVENTUT_document_s/arxiu/publicacions/col_estudis/ESTUDIS08.pdf
- MURDEN, A., CADENASSO, J. (2018) *Ser joven en la era digital. Una aproximación a los procesos de construcción de subjetividad.*
Observatorio de la Juventud en Iberoamérica. Recuperat de
<https://www.observatoriodelajuventud.org/ser-joven-en-la-era-digital/>
- SÁNCHEZ, S. (28 abril 2012). Fent història. 119 anys de lleure. *Criatures.*
https://criatures.ara.cat/Fent-historia-anys-lleure_0_690530948.html

- SOLER, P. (1992). *Aproximació a les intervencions educatives en el temps lliure*. Estudi General, 12, 55-68. Recuperat de <https://dugi-doc.udg.edu/handle/10256/1667?show=full>
- SOLER, P. (1994). *L'educació en el lleure a girona: Les iniciatives de l'administració, l'esglèsia i la societat civil (1900-1981)* (Tesi doctoral). Recuperat de <https://dugi-doc.udg.edu/handle/10256/4657>
- SOLER, P. (2001). *L'educació en el lleure infantil i juvenil: reptes i propostes de futur*. Recuperat de https://www.researchgate.net/profile/Pere_Soler/publication/268630326_L%27educacio_en_el_leure_infantil_i_juvenil_reptes_i_propostes_de_futur/links/547206cc0cf2d67fc034a003/Leducacio-en-el-leure-infantil-i-juvenil-reptes-i-propostes-de-futur.pdf
- SOTO, J. R. i ESPIDO, X. Eva (1999): *La educación formal, no formal e informal y la función docente*. Revista Innovación educativa, 9, 311-323. Recuperat de https://minerva.usc.es/xmlui/bitstream/handle/10347/5208/pg_313-328_ineduc9.pdf;jsessionid=A4B4A8D79BE4A392501CED9C15D8180D?sequence=1
- TRILLA, J. (1993). *Otras educaciones. Animación sociocultural, formación de adultos y ciudad educativa*. Barcelona, Anthropos.